

Iz veže jok, šepet, kipenje iz lonca,
pod oknom dete se igra in smeje,
zdravnik zamišljen bitje žile šteje,
on tih, potrtno leži in čaka konca.

Neznano lega nanj, mu grlo davi,
in ve, da kmalu moral bo umreti...
Tegà ne more, noče razumeti.
Tako rad skakal bi in pel v dobravi.

Potem so mu prinesli križ, prižgali sveče
in položili ga med rože bele,
sklenili mu roké negibne, vele,
otožna luč od sveč na njih trepeče.

In bil je dan, tak kakor mnogi drugi,
pastir je vriskal, peli so cigani...
Prihajali kropit so ga vaščani
in ni bil več, kar še bili so drugi.

VINKO BELIČIČ

STELJNIKI

I

Vidove megle so porjavile in strle pšenico. Bila je slaba žetev kakor že dolgo ne. Ob mlatvi so se vasi kopale v dušljivem prahu. Mlatilnica je pekotala od jutra do večera, metala na eni strani črnkasto, zlomljeno slamo, na drugi pa luščila drobno zrnje in pleve. Nato so se oglasile vejalnice in pičli pridelek je bil spravljen.

A cigan Miko Hudorovič si ni ob vsem tem delal nobenih skrbi. Niso ga vznemirjale škodljive pomladanske megle in pozne slane, poletne suše in nevihte, dolga jesenska deževja in zgodnji sneg, zimski zameti in mraz. Ni se vpraševal, kaj bo jutri jedel, kje spal, kam pojde pojutrišnjem. Ni sejal ne žel, pa je vendarle zadnjo pomlad dovršil dva in dvajset let. In še kako lep je bil! Gosti, črni lasje so se mu kovinsko blesteli, velike temnorjave oči so samozavestno gledale

v svet, obraz pa, kakor bi ga namazal s temnobakreno ilovico, ki pokriva steze v steljnikih. Močne ličnice in značilni nos, kakor tudi debele, sočne ustnice so bile zanesljiva znamenja njegovega rodu.

Mlačni žarki nizkega sonca so prebadali temne smreke in bore, košate hraste in sanjave breze, predli zlato pajčevino na koncih vej in z velikimi cekini potresali gladino štiri metre širokega potoka, ki je počasi tekkel med redkim grmičjem.

Miko je sedel na brezovem parobku in si z rokami oklepil skrčena kolena. Zamišljeno je gledal v vodo in prisluškoval božajočemu šelestenju nežnih brezovih lističev. Vse je bilo tiho, le včasih je poskočila riba iz vode, da ujame izzivajočo mušico. Na bičevje so sedali vijoličasti kačji pastirji in pozibavali svoje tanke zadke.

Tu je bil svet, kjer se je Miko nemoteno predajal velikim mislim in globokim skrivnostim svoje duše. Bil je muzikant, pa ne tak, kakor so kmečki, ki se naučijo nekaj pesmi in jih potem brez konca in kraja gulijo, da človeka obhaja slabost. Ne, cigan Miko je bil umetnik, najsi je žvižgal, prepeval, piskal na klarinet ali igral na harmoniko. Sproti se mu je plela melodija, kakršno mu je narekovalo srce, zato je bila njegova pesem sicer zmerom podobno čudovita, a niti dvakrat ne docela enaka.

Ustnice so se mu komaj vidno zaokrožile v žvižganje in predvečerna tišina je zatrepetala v prelivajočih se glasovih. Sence dreves, ki so kipela v vroče poletno nebo, so polagoma zakrivale zelenkasto vodo.

Iz globin so priplavale ribe in se zvrstile na površju. Negibno so poslušale Mikovo žvižganje, zdaj pa zdaj pomahale z repnimi plavutmi in se še bolj približale bregu.

Miko je utihnil in se smehljal. Nekje v žepu je našel drobtinic in jih vrgel v vodo. Nato je zapel z visokim, lepim glasom:

Geli somni preko pani,
pelo lake šužo čhavo.

(Šla ciganka preko vode,
pa ji lepo dete padlo.)

Utihnil je in poslušal odmev, ki je plahutal med drevjem, se lovil med belimi debli brez in zamrl v prostranih steljnikih. Od nekje je priletel velik metulj in razigrano frfotal okoli njegove glave.

Sonce je zahajalo. Gladina potoka se je iskrila in počasi bledela. Prve večerne sence so se zgrinjale iz gošč. Osameli glasovi ptičev so umolknili.

Miko je še sedel in z vedno večjim ugodjem čutil, kako mu nastopajoča noč prinaša skrivnostno sproščenost. Na nebu so se prižigale redke zvezde in pozna večerna sapa je hladno božala ciganov obraz.

Nato je vstal in se pretegnil, da so mu pokali sklepi. Zagledal se je v mrak onkraj potoka in nežno dovršil pesem:

Oj čhaveja, šuži pani,
 phirave mante preko late.
 (Oj otroček, lepi vali,
 mirno, glej, te nesem čeznje.)

Omamni gozdni duh mu je prijetno dražil nosnice. Počasi je stopil med drevje in se zgubil v temi.

Po samotni cesti je zdrdral avto in utonil za črnim ovinkom. Njegova medla luč je bežno ošinila vrsto umazanih šotorov, ki so kraj ceste kipeli iz steptanih tal. Potem ni bilo nič več videti ne slišati — pač, ciganski ognji so plapolali v nočnih sapah in rahel dim se je plazil čez prostrane steljnike.

Živahne postave so se sukale sem in tja, ropotale s posodjem in se glasno razgovarjale. Vmes je zdaj pa zdaj planil objesten smeh ali razigran vzklik. Iz žive kopice je stopila mlada ciganka sedemnajstih let, se ustavila pri krajnem šotoru in negibno uprla oči v temo.

»Miko!«

Njen mili, polglasni klic ni našel odziva. Napravila je še nekaj korakov na griček ob cesti, položila dlani ob usta in znova zaklicala:

»Mi-ko!«

»Tu sem,« se je oglasilo iz hoste. »Me težko čakaš, Ančka?«

Zadovoljno se je nasmehnila.

»Vse te težko čaka, Miko. Jaz in večerja in še neka stvar —«

Čez nekaj trenutkov je planil prednjo in jo krepko objel.

»Nekako pismo imaš tam. Od Vidovičeve Tončke sem ti ga prinesla. Morebiti se bo kmalu možila in že zdaj išče muzikanta.«

Z roko v roki sta stopila k srednjemu šotoru. Iz loncev se je kadilo in dišalo po prijetno osmojenih preprostih jedeh.

Miko je tri leta zahajal v vaško šolo, kjer se je naučil brati in pisati. Pokazal je velike talente in kmalu so se našli dobri ljudje, ki so ga hoteli šolati in tako napraviti iz njega poštenega in koristnega človeka. Toda kuštravi fantek se ni navduševal za dolgoletno posedanje po šolskih klopeh in tako ni bilo iz vsega skupaj nič.

Bil je edini starejši pismen človek v vsem taborišču. Brez vsake zadrege je držal v roki pismo, ga odprl in v svitu ognja tiho bral.

»Dragi Miko!

Mislím, da me dobro poznaš, in tudi jaz poznam tebe. Dobro veš, da že nekaj mesecev noben cigan ne gre s praznimi rokami od naše hiše. Veš tudi, da imam samo mater, ki je že stara in me sili, naj se omožim. Moj oče je v Ameriki in me tudi priganja. Ali bi hotel ti priti k nam za gospodarja? Zelo mi ugajaš in skoraj ne mine noč, da se mi ne bi sanjalo o tebi. Z materjo sem že govorila in vidim, da se ona ne bo upirala. Ti si muzikant in jaz te strašno rada poslušam, kadar prihaja glas tvoje harmonike do naše hiše. Še to ti moram povedati: ne boj se, da bi moral pri nas dosti delati. Lahko

boš hodil igrat, kamor boš hotel, bomo že najeli hlapca ali deklo. Samo rad me boš moral imeti, kakor te imam rada jaz, pa ti ne bo pri nas čisto nič manjkalo in se boš imel zelo dobro. Nazadnje te prosim, da se kdaj oglasiš pri nas in da se pomenimo.

Vidovič Tončka.«

Mikove začudene oči so obstale na Ančki, ki ga je ves čas mirno opazovala. Nenadoma pa je fant zmečkal pismo, ga zagnal v ogenj, skočil pokonci in glasno poljubil sočna usta lepe sedemnajstletnice, da se je vsa velika družina radostno spogledala in se združila v čudno lepi nočni pesmi.

II

Rahlo utrujen od vroče poletne noči se je Miko naslednje jutro ob prvem svitu ustavil pri pustem ognjišču, ki ga je pokrival pepel in zoglenelo dračje. Kot da ga je obšel neprijeten spomin, je uprl pogled predse in si grizel ustnice. Nato je dolgo gledal v ugasli ogenj, vzel palico in brskal po pepelu. Ničesar ni mogel najti. S sklonjeno glavo je stopil k šotoru, vzel harmoniko in zaigral mehko pesem. Iz sosednjega šotoru ga je pozdravil Ančkin obraz.

»No, ne boš več spala?« se je nasmel. Opazoval je njen nadvse prikupni obraz: jedra lica, rjave oči, temnordeče ustnice, bele zobe, lepo bradico. Ni bila po krivici najlepša med vsemi Hudoroviči.

»Kako, da si že vstal?«

»Izmučila si me, porednica,« se je nasmehnil, da se je znova zakopala v cunje in se potajila.

Harmonika je pela zmerom glasneje in Mikov zamišljeni obraz je bil uprt nekam preko vitkih brez, ki so se v hladni jutranji sapi prebujale iz spanja.

Ali me zdaj Tončka Vidovič tudi posluša? Gotovo je že vstala in odšla na pašo. Bog ve, kje pase in misli name. Rada me ima — zakaj? Ker sem muzikant? Morebiti se ji je tudi nocoj sanjalo o meni. Za moža bi me rada in nič mi ne bi manjkalo, samo rad bi jo moral imeti.

Pred Mikovimi očmi se je zarisal Tončkin obraz: svetli lasje, bledikasta polt, zamišljene oči, drobna usta.

Dobro je vedel, da ne bo imel tega kmečkega dekleta nikoli tako rad kakor Ančko. Ančka — najurnejša je pri kamenju, najuspešnejše berači, najspretnije krade kokoši, meso in poljske sadeže, z vsem življenjem ga ljubi. Ali pri tej misli se ni ustavil. Obetalo se mu je neko novo, neznano življenje, mamilo in klicalo ga je z vsemi silami, da se več ni mogel ustavlјati, marveč se je predajal čudežnemu svetu svoje domišljije in iskal najboljše poti, ki bi ga popeljala vanj.

Ves vroči dan je Ančka prebila na cesti in tolkla kamenje. Zagorela roka je neutrudno mahala z močnim betičem, da se je zdelo,

kot bi bili enoglasni udarci neločljiv del tistega značilnega poletnega šuma, ki ga neke nevidne žuželke povzročajo v migotajočem zraku. Njen raztrgani predpasnik je bil pokrit z belim prahom in trda tla so jo tiščala skozi kupček zelene stelje, ki je na njej sedela. Nobene utrujenosti ni čutila, mirno je tolkla žilavo kamenje in se v mislih mudila pri Miku. Njej edini je povedal, kaj mu je pisala Vidovičeva Tončka. Tako vsakdanje ji je razodel skrivnost pisma, kot da mu cestni nadzornik sporoča, naj razvozi zdrobljeno kamenje. Zdaj pa se je zaprl vase, izogiblje se ljudi, zahaja k potoku in požvižgava ribam. Vrača se pozno v noč razigrane volje in prekipeva od neukrotljive mladosti.

Sence bližnjega drevja so prekrizale belo cesto. Pekočina je popuščala. Kmalu so se iz steljnikov slišali kravji zvonci in zategli klici pastirjev. Visoko pod bledosinjim nebom je krožil kragulj in polagoma odplaval proti vasem onkraj gozda.

Ančka je zagledala Mika, ki je prihajal izza ovinka in z bosimi nogami dvigal prah.

»Kam greš?«

»Na Kanižarico k Marku.«

»K Marku? Pa kaj boš tam?«

»Pametno besedo bi rad slišal.«

»Hm,« se ji je zjasnilo, »le dobro se pomeni!«

Gledala je za njim, dokler se ni skrnil za drevjem, nato se je v razmišljenosti udarila po levem palcu, da je tiho vzkliknila. Betič je spet enakomerno glasno drobil kamenje, da se je kup vidno večal pred njo.

V mraku je Miko prišel do črnih ciganskih koč, ki jih je bil bog ve kateri rod postavil iz neobdelanih brun za pribežališče pred najhujšo zimo. Stale so na obeh straneh ceste in so bile poleti navadno prazne. Le stari Marko Hudorovič, ki mu nihče ni vedel števila let, je tamkaj mirno živel v krogu treh ljudi iz najbližjega sorodstva. Naveličal se je šotorov, vremenskih neprilik in neprestanega poteptstva, umirila se mu je kri in samo še v čudežne spomine se je vračal njegov duh.

»Ti si, Miko?« se je začudil in mežikal s svojimi starčevskimi očmi. »Kaj te pa boli? Saj si videti kot riba.«

»Marko, ali pomniš, da bi se bil kdaj cigan oženil s kmetico?«

»Si ti kateri zmešal glavo ali ona tebi?« se je izmikal stavec.

»Ne vem, morebiti jaz —«

Marko se je zamislil.

»Seveda so bili cigani in tudi ciganke, ki so se izneverili svojemu rodu. Lahko bi ti jih našteval, a kaj, ko ne boš nobenega poznal. Pa niso šli samo na kmete, marsikatera ciganka se je spečala tudi s kakim uradnikom. Taki uradniki iz mesta so najslabši ljudje. Imajo ženo in otroke, pa se ti iz dolgočasje in brezskrbnosti zagledajo v lepo, zdravo dekle in se na vse požvižgajo, le eno imajo pred seboj, kot bik —«

»Kako je bilo pa s tistimi na kmetih?«

»Miho poznaš,« je nemoteno nadaljeval Marko. »Vidiš, on je sin sodnika Rataja. Lep fant je, ne? Njegova mati je bila lepotica in Jure je za osem tisoč gotovine prevzel očetovstvo. Pa niso vsi tako tankovestni, kot je bil sodnik Rataj. Med gospodo je gnoja kot le kaj.«

»Tisti, ki so bili na kmetih —«

»Aha,« mu je starec presekala besedo, »tja te vleče. Dva sem poznal, ki sta se pri delu pretegnila in prehladila. Nič ju ni rešilo pred smrtjo. Ciganka Gelca spet je možu rodila štiri otroke, pa je vse skupaj pustila in prišla nazaj med svoje ljudi. Tudi dva otroka sta ji sledila. Kri — to je zlodej.«

Nato je Miko natančno povedal, kaj mu je pisala Vidovičeva Tončka.

»Všeč si ji, ker si muzikant,« je rekel Marko. »Verjamem, da te ima rada. Toda kmečka ljubezen do ciganskega človeka je dvojne vrste, Miko. Ena je pred poroko, druga po njej. Prva je lepa kot naša, a druga je umazana, ker le nase gleda in zase skrbi. Jaz sem star in sem dosti doživel in še mnogo več slišal, pa vem, kako je to. Mislim, da se ne motim, če pravim, da te bo tista edinka prezirala.«

S poslednjo prerokbo izkušenega starca Miko ni bil posebno zadovoljen.

»Mlada Vidovičeva si je vtepla v glavo, da te mora dobiti za moža. Obljublja ti lepo življenje. Nikdar ne boš lačen ne žejen ne raztrgan, tudi prezebal ne boš v zimah. Vsega boš imel dosti. Nič ti ne bo treba delati, le sviral boš — — No, jaz ti tako življenje iz srca privoščim, samo pazi, da ti harmonika ne utihne. Takrat se zna Tončka ohladiti — —«

V mesečini se je Miko poslovil in zamišljeno odšel skozi gozd. Sredi poti pa je obstal, se obrnil v drugo smer in čez dobre pol ure prišel na plano.

Za njivami se je sredi drevja skrivala samotna Vidovičeva hiša. Miko je poiskal stezo in negotovo stopil med dišečo koruzo in cvetočo ajdo. Iz misli ga je vrglo nenadno besno lajanje, da je preplašen ostal in se oziral na vse strani. Ščip je bil zapredel pokrajino v svojo bledo, sanjavo pajčevino. Ko se je cigan prepričal, da je pes dobro privezan, je koračil dalje proti hiši, čeprav se je žival srdito zaganjala v mrak.

»Kdo hodi okoli?« je z visokega hodnika vprašal boječ ženski glas.

»Miko,« je prišel odgovor s kraj vrta.

»A!« je veselo vzkliknila Tončka. »Počakaj me!«

Minuto kasneje ga je držala za roke in mu vsa srečna strmela v zagoreli obraz.

»Dolgo si pomišljal, kajne?«

»Da,« je priznal. »Hočem ti postati mož in pričakujem, da me po svatbi ne boš imela manj rada kot zdaj. Če bom videl, da me preziraš, bom storil nekaj velikega — —«

»Ne boj se, Miko!«

»Tudi ubijem te lahko, ker s cigani se ne bo nihče poigral. To je vse, kar sem ti hotel povedati.«

Roke so se ločile in Miko se je zgubil v mesečno noč.

Resa je s svojim dišečim cvetjem pordečila steljnike in pozni poletni nalivi so pregnali mučno soparo, ki je lenila duše in telesa.

Pri Vidovičevih je kipela šumna svatba. Izpod stropa so viseli raznobarvni papirnati trakovi, da so se navdušeni plesalci zapletali vanje in si jih prešerno ovijali okoli vratu. Med ljudmi ni bilo nobene razlike. Cigani in kmetje so bili v bratski slogi in so pozabili na vse nevšečnosti, ki pogosto kalijo dobro razmerje.

Ženin Miko Hudorovič je bil čudovito lep. Z obraza mu je sijala rahla zadrega in oči so se plašno ustavljale na svatih.

Tam je bila Ančka.

Zbogom, ti vroča mladenka! Zdaj boš sama pod šotorom, si je govoril, na cesti pri kamenju, ob večernih ognjih.

Tam je bil tudi Marko. Nepremično je opazoval nevesto in njena mala usta, nato se je srečal njegov pogled z Mikovim. Kaj mu je hotel povedati? Majhna usta ima Tončka, ne bo pridna — —

Tu je sedela mlada žena, bogata edinka. Zmagoslavno se je ozirala po živahnih gostih, se smehljala in priganjala godce, ki ji niso mogli ustreči.

Naposled je Miko vzel harmoniko in se zagledal skozi okno, čez njive, v steljnike. Še nikoli ni zaigral tako lepe pesmi slovesa in hrepenenja hkrati.

III

Čeprav se Tončka Hudorovič rojena Vidovič takoj po poroki ni spremenila in ni Miku res nič manjkalo, saj so se vsi ženini obeti uresničevali, je mladi mož vendar kmalu spoznal, da je zašel na tujo pot, ki mu ne bo nikdar prinesla sreče.

Kaj je sreča? Popolno zadovoljstvo s samim seboj in z drugimi, s časom in krajem in z vsemi prilikami.

Miko ni bil srečen, ker ni bil z nikomer in z ničimer zadovoljen. Zajel ga je čisto nov krog življenja, ga sukal in gnetel, da bi ga izoblikoval v novega človeka.

Bil je gospodar, imel je mnogo polja, košenic, gozda in osem glav živine. Žena je najela hlapca, da je mož lahko križemrok postajal okoli hiše ali hodil gledat, kako raste letina. Navadil se je sveže zakonske postelje in zaprtih oken ponoči, postal je povprečen človek, le dela ni imel ne vedel nobenega. Pač — drva je sekal spretno in urno, da ga je bilo veselje gledati. Vendar — Miko ni sekal iz nujnosti, marveč je hotel s tem uničiti občutje dolgočasje, pregnati molk in praznino iz srca, ubežati mislim na nekdanje življenje. A bolj ko se je skušal varati, huje ga je vlekle.

Še nobeno jesen ni sedal za tako obilno obloženo mizo in jedi niso bile nikdar tako okusno pripravljene. Zastonj — cigan Miko je zgubil slast in okus.

Tončka je bila ljubezniva, ali ko je videla, kaka puščoba sije iz moža, ki je bil še pred kratkim samo sonce in jasnina, se je pričela ohlajati. Tajila je čustvo naveličanosti in zmerom pogosteje ga je vzpodbujala:

»No, Miko, v kotu je harmonika. Daj, zaigraj kaj lepega!«
Ubogal jo je brez besede.

»Ne vem, ali si pozabil ali nočeš,« ga je slabe volje grajala.
Melodije so bile puste in prazne, da se jim je sam čudil.

»Na tnalu je spet kup parobkov,« ga je zbodla po ovinku, »če si pri volji, jih lahko razkalaš.«

Vzel je sekiro in sekal do zdravamarije, ko se je pred hišo svetlikala grmada kalanic.

»No, pozimi nas ne bo zeblo,« ga je pohvalila. Tedaj se je na vežnih vratih pojavila stara ciganka.

»Botra, malo mleka bi prosila, otroka imam bolnega —«
Ko je dobila in odšla po vrtu, je Tončka stopila na prag.

»Kje je pa Tiger, Miko?«

»Ni šel s hlapcem v gozd?«

»Da,« se je spomnila. »Odslej bo privezan k hiši, drugače ne bo nikoli miru —«

Miko je zviška pogledal ženo. Tako! Včasi je bilo — včasi je bilo vse drugače. Zadušil je pripombo, sedel na klop in dolgo gledal čez njive.

Zapadel je sneg in nastopila je zima. Ognji pred ciganskimi šotori so goreli brez prestanka, z belih steljnikov in samotnih poti se je priplazil glad in se potikal okoli kurišč, da so jokali zamazani otroci. Razpodil je matere in hčere po vaseh, kjer so kmetje pričenjali s klanjem. Psi so se zaganjali v plašne in umazane postave, ljudje so jih izpred praga pošiljali k sosedu in gospodinje so jih z vriščem odganjale, češ jutri pridi.

Miku ni bilo treba ne gladovati ne zmrzovati. Zaklali so debelega prašiča, ga scvrli, nasolili meso in ga obesili v dim, da ga je bilo nebeško lepo videti iz veže. Drv so imeli za dve zimi in velika lončena peč je izžarevala tako vročino, da je nevajenemu Miku sapo jemalo.

Zima se je nagnila v predpust, čas ženitev in razveseljevanja.

»Miko, harmonika ti bo splenila, daj, prezrači jo malo!«

Miko je res zaigral, toda glasovi so bili čisto vsakdanji.

»Mislim, da je že plesniva —«

»Da, tudi muzikant je plesniv —«

Tedaj jo je zavzeto pogledal.

»Kakor vse kaže, ti je bilo več za harmoniko nego zame.«

Začutila je, da jo je z mirnimi in preprostimi besedami spravil v zadrego, vendar ni smela priznati ne pokazati, da ji je usta zaprl.

»Drugega nisi prinesel k hiši kot harmoniko in klarinet. To ti je bila edina dota, a še ta je prišla ob vsak smisel.«

Požrl je žalitev in mirno odgovoril:

»Res. Če bi bil jaz na priliko kovač, bi ti lahko vsako pametno željo izpolnil, ki bi zadevala kovaško obrt. Muzika pa ni obrt, ampak nekaj več. Hočeš, da ti zaigram Na planincih?«

»To ume vsak otrok na orglice —«

»Prav imaš. No, zdaj boš pa vendar nekaj slišala —«

Sklonil se je nad harmoniko, z očmi pobožal ženino telo in zaigral pesem velikega pričakovanja in globoke radosti.

»Vse je tako žalostno in počasno! Hitre muzike bi rada in razigrane —«

»Tista je za svatbo, ti pa več nimaš daleč do porodne postelje.« Zardela je in se mu nasmehnila.

S strehe je zdrsel poslednji plaz snega. Dih prve pomladi je predramil dolgočasne steljnike.

Plugi so zaorali v spočito zemljo, brane so rahljale vlažne brazde, motike so zagrebale semenje, spomladansko deževje je rosilo blagoslov in trate so zelenele.

A najlepši so bili steljniki. Ob potoku so dehtele rumenkaste mačice, smolnato brstje pa je še dolgo čakalo, preden je razvilo dišeče listje. Naposled je zmagoslavno dahnilo svetlo zelenje in preko njiv so mladi vetrovi nosili svežino brez. Globoko v logu se je oglašala kukavica in brezskrbno valila jajca v tuja gnezda.

V žilah Mika Hudoroviča je z novo silo zaplala ciganska kri, kot da so jo vzburkale pomladne sape in upijanili sočni vonji širnih steljnikov. Pogledi so mu nemirno begali čez polje, ko je ob večerih zamišljeno igral na harmoniko.

Tončka je legla na porodno posteljo in hiša je bila kmalu polna žensk iz bližnjega in daljnega sorodstva. Miko je bil samo še v nepotje. Obregale so se obenj, mu dajale nešteto malenkostnih poslov in ga psovale kot tepčka.

»O ti nesrečno motovilo cigansko, če le more, pa napak napravi!« Miko je vzel harmoniko in stopil na cvetoči vrt.

»Tako! Žena ti na pol umira, ti pa nategaš tisti meh, da bomo oglušeli!« je vreščala vanj ženica.

Vse je šlo srečno mimo, Tončka je vstal in pestovala otroka. Zamišljeno je gledala dojenčkov obrazek in poklicala moža:

»Bog ve, ali bo bolj cigan ali kmet.«

»Stavil bi, da bo muzikant.«

Mineval je maj in konec polja so se odele akacije v belo cvetje. Sape so pojile zrak z nesluteno radostjo in hrepenenjem. Miko je vedno nemirneje pomežikoval proti steljnikom. Akacije! Mlada dla-

kava stelja! Jutranje rose! Potok in ribe! Bela brezova stebila! Opojne dišave novega smrečja! Ančka! Ančka, kako je s teboj?

Žena je dojila otroka in opazovala moža, nato je položila sitega malčka v zibko in legla na toplo travo. Zaželela si je godbe.

Miko je brez besede vzel harmoniko in pretresljivo zaigral:

Me pe zalubindžun nojég šuži čaj —

(Zaljubil sem se jaz v ciganko lepo —)

Tončka je prebledela in s strupeno ljubosumnostjo vzkliknila:

»Videti je, da sta ti umazanija in stradež ostala v krvi. Kaj ti tu manjka?«

Molčal je in srepro gledal čez polje.

Ančka, kdaj bom videl tvoj mili obraz?

Tiho je odložil harmoniko, da ne bi zbudil žene, ki je utrujena zadremala. Tresavica mu je šla po vsem telesu, ko je stopil v hišo po klarinet in ga vtaknil v suknjič. Neodločno je stal pred hišo in dolgo gledal spečega otroka. Nenadoma pa je dvignil harmoniko in odšel po vrtu plaho in previdno kakor otrok. Tla so mu gorela pod nogami.

Mlada žita so ostala za njim in onkraj belih akacij so ga pozdravili širni steljniki, njegov pravi dom. Nizko sonce je sipalo zlato luč med vitke breze.

Ustavil se je blizu Kanižarice, odkoder je prihajal razigran šum. Napravil je še nekaj korakov. Na obcestni grivi je stala množica ciganov. Zahajajoče sonce je metalo njih sence na cesto. Bilo jih je toliko, da bi se človek ustrašil.

»Miko!«

Vsi obrazi so se obrnili vanj in iz grl je zadonel klic zmago-slavnega veselja.

»Prav prihajaš, muzikant. Ančka se nocoj moži.«

Obstal je kot vkopan in mežikal v blišču zlatih večernih oblakov.

»Da,« je hitela Ančka, »in po starinsko bomo napravili. Marko bo razbil lonec vina, Miha in jaz pa bova eno, dokler se črepinje znova ne sprimejo v celoto — —«

»Nikdar se ne bodo več sprijele, Ančka!« je žalostno rekel Miko in požrl bolečino, ki mu je stiskala grlo.

Tedaj je prišel starec Marko in ga pozorno pogledal v oči.

»Stožilo se ti je, vidim. Da, kri je zlodej. Nič ne bodi potrta, Miko, čeprav nisi pričakoval te svatbe! Svoboda je več kakor ljubezen, kajti ljubezen je ječa. Nocoj boš sviral Ančki in Mihi, ne?«

Miko je vdano pokimal in raztegnil harmoniko.

— — ali oj peske lindža avre čhave.

I mande oj spravindža no bari žalost,

da me murindžu kucali meri.

(— — a ona si je drugega izbrala.
Oh, spravila me je v globoko žalost,
prezgodnja smrt življenje mi izpila.)

V samotni kmečki hiši sredi njiv pa je mlada žena zibala otroka. Poslušala je čudovite ciganske pesmi, ki so se prelivale iz temnih steljnikov v junijsko noč, in jokala, da so ji solze drsele po bledih licih.

Ali se bo Miko Hudorovič povrnil k njej?

EMANUEL KOLMAN

V JUTRU

V srebrnem jutru deklica
ob jezeru je pevala.

In čez bregove sinje vse
jo dragi klical, vabil je.

In srečna vsa, vsa radostna
za njim je skozi zarjo šla.

Ko svetlo sonce iznad brd
razlilo žar je v slednji vrt,

oddaljen bíl v uho odmev
mi srečne deklice je spev.

STONE ČOKAN

PESEM DEKLIC

Tesno objete
in prepevaje
vračamo deklice
se pod večer.

Lipe sanjave,
jagnjedi željni
spenjajo k nebu
v mehki se mir.

V skritem grmovju
slavec zapoje,
prsi zapoljejo
vsem bolj močno.

Lesk nam v očeh je,
vzdih se trgajo,
same ne vemo,
kdaj in kako.